

Zaključci 5. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti

Zagreb, 10. – 12. 11. 2022.



**KONGRES
HRVATSKIH
POVJESNIČARA
UMJETNOSTI**

Središnja tema 5. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti povezana je s obnovama nakon potresa, ne samo recentnih – zagrebačkoga i petrinjskoga – nego i onih koji su tijekom povijesti mijenjali lica mnogih gradova i naselja. Nakon dvogodišnje odgode zbog pandemije i posljedica potresa, ovaj je kongres – u organizaciji Instituta za povijest umjetnosti i Galerije Klovićevi dvori – pokušao odgovoriti na mnoga pitanja koja su velika razaranja dovela u središte pozornosti naše discipline. Naime, razorni potresi koji su pogodili Zagreb i Banovinu tijekom 2020. postavili su pred povjesničare umjetnosti i arhitekte zahtjevne zadaće obnove vrijedne graditeljske i umjetničke baštine. Kad je riječ o gradovima i naseljima, ključno je pitanje u kojoj mjeri obnoviti staro, a u kojoj unijeti novo, kako bi urbane cjeline bile funkcionalnije i primjerenije suvremenom dobu i budućnosti. Kad je riječ o arhitekturi, izvorna obilježja često dovodi u pitanje konstrukcijska sanacija, odnosno privođenje građevina zaštiti od očekivanoga najjačeg stupnja mogućeg potresa. Obnova spomenika arhitekture ujedno je izazov ne samo za njihovu konzervaciju nego i restauraciju najvrjednije, a ne nužno zatečene faze gradnje. Ukratko, obnova Zagreba i Banovine nakon potresa uz konzervatorska je pitanja otvorila ponovno preispitivanje teorijskih postavki i pristupa zaštiti graditeljske baštine. Odgovore na navedena pitanja ponudit će i istraživanja prošlih slučajeva, i to ne samo sanacija urbanih cjelina i arhitekture nakon potresa nego i poslije drugih katastrofa.

Iz prezentiranih izlaganja možemo izvesti nekoliko ključnih zaključaka:

1. Proces obnove povijesno vrijednih građevina i urbanih cjelina mora se temeljiti na znanstvenom, terenskom i arhivskom istraživanju građevina. Brojne su zgrade, naime, potres dočekale u devastiranom stanju, tako da je njihova obnova ujedno restauracija najvrjednijih faza gradnje. Zato je potrebna znalačka i na istraživanju utemeljena valorizacija. U tom pogledu smatramo idealnom suradnju između znanstvenih institucija, konzervatorske službe i procesa planiranja. Konzervatorski elaborat ne obuhvaća samo sadašnju intervenciju, već je presudan dokument i za konstruktivnu sanaciju i za cjelovitu obnovu baštine.
2. Bitan preduvjet kvalitetne obnove povijesno vrijednih građevina i ambijenata jest arhitektonska i fotografska dokumentacija. Stoga je potrebno objediniti postojeću dokumentaciju koju izrađuju i čuvaju pojedine institucije. Uz tradicionalno arhitektonsko i fotografsko snimanje, važan su preduvjet i nove tehnologije (3D snimke, oblak točaka i sl.).
3. Iskustva iz prošlosti na obnovi pojedinačnih građevina i prostornih cjelina nakon potresa i drugih katastrofa posebno su dragocjena za suvremenu obnovu. Primjeri obnove Dubrovnika, Lisabona, Londona i Rijeke mogu u određenim aspektima biti korisni i danas.

4. S obzirom na to da građevine u trusnom području, kakva je cijela Hrvatska, valja zaštititi od mogućih novih potresa, potrebna konstrukcijska sanacija može dovesti u pitanje spomenička obilježja građevina. Mnoga loša iskustva u tom pogledu, osobito ona iz početne faze obnove Dubrovnika nakon potresa 1979., otvaraju potrebu dijaloga između povjesničara umjetnosti i inženjera kako bi inženjerska struka ravnopravno sudjelovala u primjeni neinvazivnih metoda obnove.
5. Zahtjevnost najprije konstrukcijske, a potom cjelovite obnove nalaže potrebu interdisciplinarnog pristupa – konzervatora, arhitekata, urbanista, povjesničara umjetnosti, inženjera građevinarstva i drugih struka te svih onih koji donose odluke na lokalnoj ili državnoj razini.
6. Osim pojedinačne obnove arhitekture, važna je i cjelovita ambijentalna obnova. U tom pogledu u planu je izrada programa cjelovite obnove urbane cjeline Zagreba.
7. Za kvalitetnu cjelovitu obnovu već postoje modeli rađeni u Hrvatskoj nakon pojedinih katastrofa, počevši s obnovom države nakon Domovinskog rata. Konstruktivna rekonstrukcija i sanacija predstavljaju priliku za spoznavanje vrijednosti naše baštine i identiteta. Modeli postoje, samo ih treba prilagoditi trenutačnoj situaciji. Unutar postojeće zakonske regulative treba prepoznati ono što je bilo dobro i kvalitetno.

8. Naposljetku, u nastojanju da se s jedne strane pojedinačni primjeri vrijedne arhitekture i prostornih cjelina obnove u svojoj najvrjednijoj fazi, a s druge strane da se građevine i ambijenti privеду novoj namjeni, ne smije se izgubiti identitet, kako arhitekture tako gradova i prostora u cjelini.

9. Zaključno, pozivajući kolege iz brojnih srodnih institucija diljem države, a napose iz konzervatorskih službi Ministarstva kulture i medija i Grada Zagreba, organizator 5. kongresa – Institut za povijest umjetnosti – nastojao je ovim kongresom doprinijeti ne samo homogenizaciji povijesnoumjetničke struke nego i povezivanju svih snaga angažiranih na zahtjevnom zadatku obnove o kojemu ovisi budućnost svih nas. Pred nama su veliki izazovi, koji nam nalažu ulaganje svih napora da se teško oštećeni spomenici i krajolici domovine spase u svojoj kako materijalnoj tako i oblikovnoj cjelovitosti.

10. Prateća izlaganja o aktualnim znanstvenim postignućima, uvrštena u 5. kongres hrvatskih povjesničara umjetnosti, svjedočanstvo su da znanost i konzervatorska struka idu ruku pod ruku, da ne mogu jedna bez druge, odnosno da je misija znanosti da bude angažirana u praksi za sveopće dobro.

Znanstveni odbor 5. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti
i Znanstveno vijeće Instituta za povijest umjetnosti

U Zagrebu, 12. studenoga 2022. godine ✕